

Ниски води, високи разходи и нови правила: бизнес приоритетите до септември

24.8.2026 - Svetoslav Minčev | Русенска търговско-индустриална камара

През изминалата седмица българските предприятия получиха няколко важни сигнала за средата, в която ще планират производството, доставките, цифровите си продукти и инвестиционните проекти през следващите месеци.

Най-същественото развитие е свързано с Дунав. Критично ниските води вече не засягат само корабоплаването и логистиката. На 21 август мощността на 5-и блок на АЕЦ „Козлодуй“ беше превантивно намалена с около 120 МВт заради екстремните хидроложки условия. Подобна мярка се прилага за първи път в 52-годишната експлоатационна история на централата.

Едновременно с това цените на горивата в България са нараснали с 22,2% на годишна база. Така сухопътният транспорт, който обичайно се разглежда като алтернатива при затруднено речно корабоплаване, също е под силен ценови натиск.

Към тези оперативни рискове се добавят три развития с по-дългосрочно значение. Бизнесът поиска съществени промени в проекта на националната стратегия за цифрова трансформация. От 11 септември започват първите задължения за докладване по Cyber Resilience Act. Националният план за възстановяване и устойчивост навлиза в последната седмица за изпълнение на заложените етапи и цели.

Общият извод е, че предприятията вече не могат да управляват енергийните, логистичните, финансовите и цифровите рискове като напълно отделни теми. Устойчивостта все повече зависи от способността им да проследяват взаимните зависимости, да разполагат с надеждни данни и да подготвят предварително процедури за действие при кратки срокове.

Маловодието на Дунав вече достига енергетиката

На 21 август мощността на 5-и блок на АЕЦ „Козлодуй“ беше превантивно намалена с около 120 МВт. Според централата решението е продиктувано от продължаващото безпрецедентно и критично понижаване на нивото на Дунав и прогнозите за допълнителен спад нагоре по течението.

Мярка за намаляване на мощността заради екстремни метеорологични и хидроложки условия се прилага за първи път в 52-годишната експлоатационна история на АЕЦ „Козлодуй“. Официалното съобщение е публикувано от централата.

Важно е да се направи ясно разграничение. Водата от Дунав се използва за охлаждане на парата в кондензаторите, разположени в конвенционалната част на централата, а не за охлаждане на ядрените реактори. Намалението е превантивна мярка за безопасна и надеждна експлоатация. То не означава автоматично недостиг на електроенергия или непосредствен риск за електроенергийната система.

Развитието обаче показва, че продължителното маловодие вече има втори канал на въздействие върху икономиката. Досега основният фокус беше върху ограниченото газене, по-

малките товари, забавянията и по-високите транспортни разходи. Към тях вече се добавя и възможността хидроложките условия да влияят върху производството на електроенергия.

На 24 август водният стоеж при Русе е минус 122 сантиметра спрямо условната кота нула, само с 2 сантиметра над стойността от предходното денонощие. Това показва краткосрочно стабилизиране около много ниско равнище, но само по себе си не е доказателство за устойчиво възстановяване. Актуалните данни се публикуват от Изпълнителна агенция „Проучване и поддържане на река Дунав“.

За предприятията в Северна България Дунавският риск вече трябва да се оценява поне по четири направления:

- преки затруднения при речния транспорт;
- оскъпяване на алтернативните автомобилни и железопътни маршрути;
- възможно отражение върху краткосрочните енергийни цени;
- необходимост от по-големи складови запаси и оборотен капитал.

Темата беше разгледана подробно в анализа на РТИК „Ниските води на Дунав като бизнес риск: логистика, разходи и устойчивост за предприятията в Русе“. Новото развитие показва, че оценката вече трябва да включва не само доставките, но и енергийния профил на предприятието.

Полезна първа стъпка е да бъдат идентифицирани производствените процеси с най-голяма чувствителност към цената и наличността на електроенергия. Енергоемките предприятия могат да проверят възможностите за преместване на част от натоварването извън по-скъпите часове, за използване на собствени източници и системи за съхранение, както и за временно приоритизиране на поръчките с най-висока добавена стойност.

Поскъпването на горивата оскъпява и резервните логистични решения

През юли 2026 г. цените на горивата и смазочните материали за личен транспорт в България са с 22,2% по-високи спрямо юли 2025 г. Това е четвъртото най-голямо увеличение в Европейския съюз след Румъния, Германия и Литва. Средният годишен ръст за ЕС е 16,9%. Данните са публикувани от Eurostat.

Показателят е част от хармонизирания индекс на потребителските цени и не измерва директно разходите или фактурите на транспортните предприятия. Той обаче потвърждава наличието на силен ценови натиск върху автомобилната мобилност.

Това има особено значение в условията на маловодие. Когато речният транспорт е затруднен, предприятията могат да пренасочат част от товарите към автомобилен или железопътен превоз. Ако горивата и свободният транспортен капацитет едновременно поскъпват, резервният маршрут може да се окаже значително по-скъп от първоначално планираното.

Логистичните и производствените предприятия могат да прегледат:

- срока на валидност на транспортните оферти;
- клаузите за горивна надбавка;
- използвания ценови индекс и честотата на актуализация;
- рентабилността по маршрут, клиент и продукт;
- възможностите за консолидиране на товари;

- разпределението на допълнителните разходи между превозвач, доставчик и клиент;
- условията за промяна на цената при извънредни пазарни обстоятелства.

Горивната надбавка не трябва да бъде произволен процент, добавян след възникване на проблема. По-надеждният подход е предварително договорена формула с базова цена, публично проверим индекс, праг за активиране и ясна периодичност на преизчисляване.

За производствените предприятия е полезно да бъдат разработени няколко сценария за промяна на транспортните разходи. Така може да се установи кои продукти, маршрути или клиенти първи губят рентабилност и кога се налага актуализация на офертата.

Бизнесът поиска по-амбициозна цифрова стратегия

Обществената консултация по проекта на Стратегия за цифрова трансформация на Република България за периода 2026-2030 г. и пътната карта за нейното изпълнение приключи на 22 август. В Портала за обществени консултации са публикувани девет коментара.

Българската асоциация по информационни технологии представи становище, получило подкрепата на Асоциацията на индустриалния капитал в България, Българската стопанска камара, Българската търговско-промишлена палата и Конфедерацията на работодателите и индустриалците в България. БАИТ подкрепи и отделното становище на Българската работодателска асоциация иновативни технологии.

Основната критика е, че проектът е прекалено ориентиран към цифровизацията на администрацията и не поставя достатъчно амбициозни и измерими цели за предприятията, производителността и индустриалното развитие.

В становището на БРАИТ е изчислено, че сумите по стратегическите цели достигат приблизително 1,93 млрд. евро публичен ресурс. Това не е отделно официално обявен общ бюджет, а сбор на стойностите, посочени в проекта. Именно мащабът на ресурса прави особено важни проследимостта на разходите, координацията между мерките и използването на измерими показатели.

Сред поставените от бизнеса въпроси са:

- защо целта за използване на изкуствен интелект от предприятията през 2030 г. е 11% при европейска цел от 75%;
- защо част от целевите стойности са близки до или под отчетените начални равнища;
- как ще бъдат подпомогнати микро-, малките и средните предприятия, които изостават най-силно;
- как ще се осигури приемственост на схемите за внедряване на изкуствен интелект и облачни технологии;
- как ще бъде измерван ефектът върху производителността и административната тежест;
- как бизнесът ще участва в управлението и наблюдението на мерките.

Публикуваните позиции предлагат проектът да бъде преработен със съществено участие на представителните бизнес организации и отново да бъде подложен на пълноценна 30-дневна консултация. Документите и становищата са достъпни в Портала за обществени консултации.

За предприятията стратегията не създава непосредствено финансово или регулаторно задължение. Нейното значение е в това, че може да определи бъдещи мерки за внедряване на технологии, развитие на цифрови умения, киберсигурност, инфраструктура за данни и

електронни административни услуги.

Следващият важен етап е публикуването на окончателния документ и справката за приетите и отхвърлените предложения. Те ще покажат дали заявената критика е довела до промени в целите, бюджетите, показателите и механизмите за участие на бизнеса.

За регионалните предприятия е важно да се следи не само общият национален документ, но и дали той създава реален достъп до услуги и инфраструктура извън основните технологични центрове.

Първите задължения по Cyber Resilience Act започват на 11 септември

От 11 септември 2026 г. започват да се прилагат задълженията за докладване по европейския Cyber Resilience Act. Производителите трябва да уведомяват за активно експлоатирани уязвимости и тежки инциденти, които засягат сигурността на продукти с цифрови елементи.

Изискването предвижда:

- ранно предупреждение до 24 часа от узнаването;
- пълно уведомление до 72 часа;
- окончателен доклад до 14 дни след наличието на коригираща или ограничаваща мярка при активно експлоатирана уязвимост;
- окончателен доклад до един месец след 72-часовото уведомление при тежък инцидент.

Докладването ще се извършва еднократно чрез единната платформа, изградена и поддържана от Агенцията на Европейския съюз за киберсигурност ENISA. Платформата трябва да започне работа на 11 септември. Европейската комисия публикува специално разяснение за процедурата и сроковете.

Пълното прилагане на основните изисквания на Cyber Resilience Act започва на 11 декември 2027 г. Задълженията за докладване обаче влизат в сила по-рано и обхващат всички продукти с цифрови елементи, предоставени на пазара на ЕС, включително продукти, пуснати на пазара преди декември 2027 г. Обхватът и преходните правила са обобщени от Европейската комисия.

Засегнати могат да бъдат производители, които продават под свое име или марка:

- софтуер и мобилни приложения;
- индустриални контролери и системи за автоматизация;
- IoT устройства и свързани сензори;
- мрежово и комуникационно оборудване;
- интелигентни уреди;
- хардуерни и софтуерни компоненти, предлагани самостоятелно.

Предприятие, което единствено използва чужд продукт, не се превръща автоматично в производител по смисъла на регламента. Първата задача е да бъде определена точната роля на организацията и кои собствени продукти попадат в обхвата.

Минималната подготовка преди 11 септември включва:

1. Създаване на списък на продуктите с цифрови елементи и техните версии.
2. Определяне на основен отговорник и заместник за уведомяванията.

3. Вътрешна процедура за приемане, оценка и ескалация на сигнали.
4. Критерии за разграничаване на обикновена техническа неизправност, уязвимост и тежък инцидент.
5. Шаблон с информацията, необходима за 24- и 72-часовите уведомления.
6. Координация с външни разработчици, доставчици на компоненти и партньори по поддръжката.
7. Пробно преминаване през процеса с примерен инцидент.

Кратките срокове означават, че процедурата не може да зависи от присъствието на един служител или от импровизирано събиране на информация след възникването на проблем. Предприятията трябва предварително да знаят кой взема решението за докладване, откъде се извличат техническите данни и как се документира предприетата коригираща мярка.

По-малко регистрации и фалити не дават еднозначен сигнал

През второто тримесечие на 2026 г. в България са регистрирани 11 334 нови юридически лица, а 966 са обявени в несъстоятелност.

Спрямо първото тримесечие новите регистрации намаляват с 8,9%, а фалитите с 5,9%. На годишна база регистрациите са с 9,2% по-малко, а обявените фалити намаляват със 17,7%. Данните са публикувани от Националния статистически институт.

На равнище Европейски съюз картината е различна. Новите регистрации намаляват само с 0,5% спрямо предходното тримесечие, докато фалитите се увеличават с 5,7%.

Най-голям спад на регистрациите в ЕС е отчетен в индустрията с 3,6%. При фалитите най-силен ръст има в образованието и социалните дейности, следвани от транспорта с увеличение от 11,4%. Секторните данни са представени от Eurostat.

Българските данни не показват увеличаване на непосредствената несъстоятелност. Намаляването на новите регистрации обаче е отрицателен сигнал за предприемаческата динамика и готовността за започване на нова стопанска дейност.

Двата показателя трябва да се интерпретират внимателно. По-малкият брой фалити не означава автоматично подобряване на финансовото състояние на всички предприятия. Данните за несъстоятелността отразяват формални процедури, които могат да изостават във времето спрямо реалните затруднения с ликвидността, поръчките и плащанията.

За предприятията по-полезно е да следят ранни предупредителни индикатори при своите клиенти и доставчици:

- увеличаване на просрочените плащания;
- по-чести искания за удължаване на срокове;
- намаляване или необичайна промяна на поръчките;
- натрупване на спорни вземания;
- смяна на собственици, управители или адреси;
- поява на публични задължения, запори или съдебни производства;
- прекомерна зависимост от един клиент, доставчик или превозвач.

В условията на повишени транспортни и енергийни разходи е оправдано да се прегледат кредитните лимити, застраховането на вземанията и концентрацията на приходите. Целта не е

прекратяване на отношенията при първи негативен сигнал, а ранно адаптиране на условията за плащане и експозицията.

НПВУ навлиза в последната седмица за изпълнение

На 25 август работната група на финансовите съветници към Съвета на ЕС ще разгледа предложението за последно изменение на българския План за възстановяване и устойчивост. Заседанието и точката за България са включени в официалния дневен ред.

Предложените изменения засягат 47 мерки. Един проект за единна информационна система за пространствено планиране, инвестиционно проектиране и строително разрешаване се премахва поради забавяния, определени като независещи от България.

Към плана се добавят две нови инвестиции за цифровизация на Агенция „Митници“ и Националната агенция за приходите. След измененията мерките, подкрепящи цифровите цели, представляват 21,2% от общия ресурс на плана. Общият размер на финансовия принос остава приблизително 6,17 млрд. евро. Промените и оценката на Европейската комисия са представени в предложението до Съвета.

На 31 август 2026 г. изтича крайният срок, до който държавите членки трябва да изпълнят всички етапи и цели по своите планове. Последните плащания от Европейската комисия трябва да бъдат извършени до края на годината. Правилата и сроковете са обобщени от Европейската комисия.

Това не е нов срок за кандидатстване на предприятията. За настоящите бенефициенти практическото значение е свързано с приключване и доказване на вече възложените дейности в съответствие с индивидуалните договори и указанията на управляващите институции.

Приоритетната проверка трябва да обхване:

- приемателни протоколи и доказателства за извършените доставки;
- постигнатите индикатори и технически резултати;
- съответствието между договори, фактури и извършени плащания;
- процедурите за избор на изпълнители;
- визуализацията и другите задължителни изисквания;
- корекциите по междинни и окончателни отчети;
- архивирането на документацията за последващи проверки.

Предприятията не трябва да тълкуват 31 август като сигнал за нова обща възможност по НПВУ. Следващите цифрови възможности ще бъдат свързани по-скоро с програмите от редовния европейски бюджет.

До 1 октомври например са отворени седем покани по Програма „Цифрова Европа“ с общ бюджет 63,2 млн. евро. Те обхващат изкуствен интелект, здравни данни, напреднали цифрови умения, цифрови решения за регулаторно съответствие и внедряване на технологии. Европейската комисия представя отворените покани и условията за участие.

Това са предимно консорциумни проекти, а не ваучери за индивидуално технологично обновяване на отделни МСП. За бизнес организации, университети и иновационни центрове по-подходящите роли могат да бъдат привличане на предприятия, обучения, пилотно внедряване, оценяване на резултатите и разпространение на разработените решения.

Практическа 90-дневна рамка за МСП

Предприятията могат да използват следващите три месеца за шест конкретни действия:

1. **Приключете доказателствата по проектите, финансирани от НПВУ.** До 31 август проверете приемателните протоколи, индикаторите, плащанията и отчетната документация. Следвайте индивидуалния договор и указанията на съответната институция, а не общи предположения за срока.
2. **Подгответе процедурата за докладване по Cyber Resilience Act.** До 11 септември определете продуктите в обхвата, отговорните лица, начина за оценяване на сигналите и информацията за 24- и 72-часовите уведомления. Проведете поне една пробна симулация.
3. **Картографирайте комбинирания Дунавски риск.** В рамките на 30 дни установете кои доставки използват реката, кои процеси са най-чувствителни към електроенергийните цени и какъв запас е необходим за критичните материали. Проверете реалната наличност и капацитет на резервните маршрути.
4. **Актуализирайте транспортните и ценовите механизми.** Прегледайте горивните надбавки, валидността на офертите и условията за промяна на цените. Разработете сценарии за отражението на по-високите логистични разходи върху маржа по продукт и клиент.
5. **Проверете финансовата устойчивост на ключовите контрагенти.** До 60 дни актуализирайте кредитните лимити, просрочените вземания, клиентската концентрация и зависимостта от критични доставчици. Определете ранни индикатори, които ще задействат допълнителна проверка или промяна на условията.
6. **Подредете цифровия инвестиционен портфейл.** След публикуването на окончателната стратегия сравнете промените с позициите на бизнеса и определете кои бъдещи мерки могат да бъдат релевантни. Ако организацията обмисля участие в поканите на „Цифрова Европа“ с краен срок 1 октомври, решението за партньорска роля и консорциум трябва да бъде взето незабавно.

Заклучение

Развитията от последната седмица показват как климатичният риск, енергетиката, логистиката, цифровото регулиране и публичното финансиране започват да се преплитат в една оперативна среда.

Ниските води на Дунав вече влияят не само върху товарите и доставките, но и върху производството на електроенергия. Поскъпването на горивата увеличава цената на резервните транспортни решения. Cyber Resilience Act превръща управлението на уязвимостите в процес с конкретни и кратки срокове. Дебатът за цифровата стратегия показва, че публичният ресурс трябва да бъде свързан с измерими резултати за предприятията. Финалът на НПВУ напомня, че финансирането има стойност само когато изпълнението може да бъде надеждно доказано.

За МСП първата стъпка не е да прогнозират точно всяко бъдещо развитие. По-важно е да определят критичните зависимости, отговорните лица, необходимите данни и предварително договорените действия при неблагоприятен сценарий.

Русенската търговско-индустриална камара публикува подобни анализи, за да подпомага предприятията в региона при оценяването на новите изисквания, управлението на оперативните рискове и подготовката на практически решения за по-висока устойчивост и конкурентоспособност.

Ако искате да обсъдим отражението на маловодието и транспортните разходи, подготовката за Cyber Resilience Act или възможностите за участие в цифрови европейски проекти, свържете се с мен на sminchev@rcci.bg или 0895 890 123.

Забележка: Публикацията е изготвена с помощта на генеративен изкуствен интелект, който подпомогна структурирането, проверката на източниците и формулирането на съдържанието. Финалният текст е резултат от експертния принос на автора, който гарантира неговата точност и практическа насоченост. Информацията е актуална към 24 август 2026 г. и не представлява правна или финансова консултация.

<https://rcci.bg/low-water-levels-high-costs-and-new-rules-business-priorities-ahead-of-september>